

| به نام خدا |

فانگی

| ششم دبستان | ۱۳۹۵ |

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

نام کتاب: فارسی ششم دبستان - ۴۹/۲۰

پدیدآورنده: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف: دفتر تألیف کتاب‌های درسی عمومی و متوسطه نظری

شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف: نعمت‌الله ایران‌زاده، فردوس حاجیان، علیرضا چنگیزی، حاتم زندی، محمدرضا سرشار، اسدالله شعبانی، زهرالسادات موسوی، شهین نعمت‌زاده، سلیم نیساری و عباسعلی وفایی (اعضای شورای برنامه‌ریزی)

حسین قاسم‌پور مقدم، فریدون اکبری سلدره، نازیلا بهروان، مهتاب میرایی آشتیانی، مرجان سجودی، راحله محمدی، حسن ذوالفقاری و محمدرضا سنگری (اعضای گروه تألیف) - محمد دانشگر (ویراستار)

مدیریت آماده‌سازی هنری: اداره‌ی کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

شناسه افزوده آماده‌سازی: لیدا نیک‌روش (مدیر امور فنی و چاپ) - مجید ذاکری یونسی (مدیر هنری) - جواد صفری (طراح گرافیک، طراح جلد و صفحه‌آرا) - الهام ارکبا، بهرام ارجمند نیا، میثم برزا، بهاره جابری، ثنا حسین‌پور، پارسا حسین‌پور، فاطمه حق‌نژاد، سیاوش ذوالفقاریان، فاطمه رادپور، ایمان نکاحی، لیدا معتمد (تصویرگران) - کامران انصاری (طراح خط رایانه‌ای) - فاطمه باقری مهر، فاطمه گیتی جبین، زهرا رشیدی مقدم، زینت بهشتی شیرازی، حمید ثابت کلاچاهی، ناهید خیام‌باشی (امور آماده‌سازی)

نشانی سازمان: تهران: خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)
تلفن: ۹-۱۶۱ ۸۸۸۳۱، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، کد پستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

ناشر: اداره‌ی کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

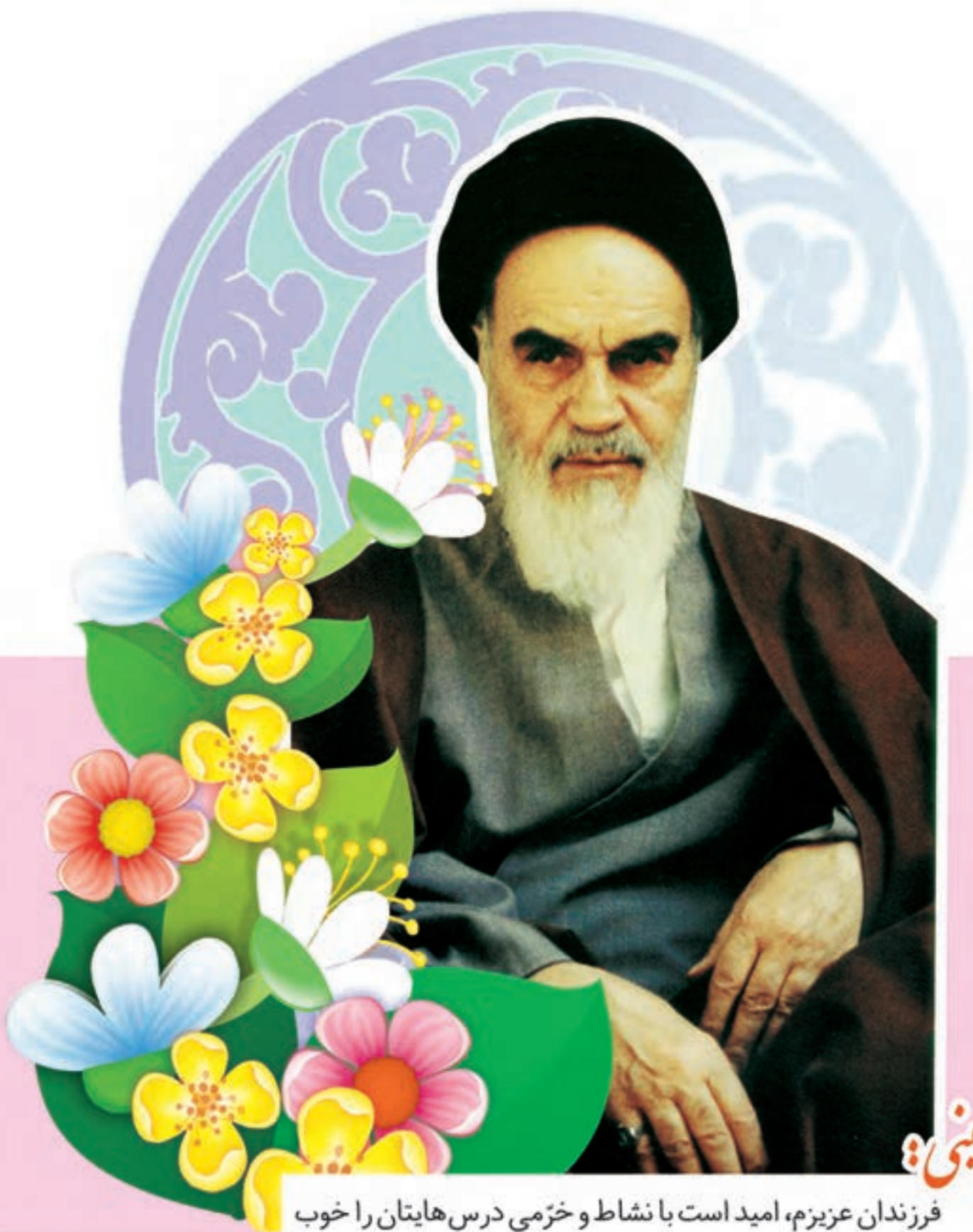
چاپخانه: شرکت افست «سهامی عام» (www.Offset.ir)

سال انتشار و نوبت چاپ: چاپ اول ۱۳۹۵

برای دریافت فایل pdf کتاب‌های درسی به پایگاه کتاب‌های درسی به نشانی www.chap.sch.ir و برای خرید کتاب‌های درسی به سامانه فروش و توزیع مواد آموزشی به نشانی www.irtextbook.ir یا www.irtextbook.com مراجعه نمایید.

کلیه‌ی حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس برداری، نقاشی، تهیه‌ی فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع بدون کسب مجوز ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

شابک ۷-۲۴۸۱-۰۵-۹۶۴-۹۷۸ ISBN 978-964-05-2481-7

امام خمینی

فرزندان عزیزم، امید است با نشاط و خرمی درس هایتان را خوب بخوانید و در همان حال به وظایف اسلامی که انسان‌ها را می‌سازد، عمل کنید و اخلاق خود را نیکو کنید و اطاعت و خدمت پدران و مادرانتان را غنیمت بشمارید.

پیشگفتار

۶ پیشگفتار

۸ ستایش: به نام آن که جان را فکرت آموخت

۹ فصل اول: آفرینش

۱۰ درس اول: معرفت آفریدگار

۱۳ حکایت: محبت

۱۴ درس دوم: پنجره‌های شناخت

۱۸ بخوان و حفظ کن: ای مادر عزیز

۲۰ بخوان و بیندیش: هُدهد

۲۵ فصل دوم: دانایی و هوشیاری

۲۶ درس سوم: هوشیاری

۳۰ بخوان و حفظ کن: سخن

۳۲ درس چهارم: داستان من و شما

۳۶ حکایت: علم و عمل

۳۷ درس پنجم: هفت خان رستم

۴۳ بخوان و بیندیش: دوستانِ همدل

۴۹ فصل سوم: ایران من

۵۰ درس ششم: ای وطن

۵۳ حکایت: انواع مردم

۵۴ درس هفتم: درس آزاد (فرهنگ بومی ۱)

۵۶ بخوان و حفظ کن: همه از خاکِ پاکِ ایرانیم

۵۸ درس هشتم: دریاقلی

۶۲ بخوان و بیندیش: تندگویان

۶۵ فصل چهارم: نام‌آوران

۶۶ درس نهم: رنج‌هایی کشیده‌ام که می‌پرس

۷۲ بخوان و حفظ کن: باران

۷۴ درس دهم: عطار و جلال‌الدین محمد

۷۷ حکایت: درخت علم

۷۸ درس یازدهم: شهدا خورشیدند

۸۰ بخوان و بیندیش: بوعلی و بهمنیار

۸۳ فصل پنجم: راه زندگی

۸۴ درس دوازدهم: دوستی / مشاوره

۸۸ بخوان و حفظ کن: شیر خدا

۹۰ درس سیزدهم: درس آزاد (فرهنگ بومی ۲)

۹۲ حکایت: عمر گرانمایه

۹۳ درس چهاردهم: راز زندگی

۹۵ بخوان و بیندیش: پیاده و سوار

۹۷ فصل ششم: علم و عمل

۹۸ درس پانزدهم: میوه‌ی هنر

۱۰۰ حکایت: افلاطون و مرد جاهل

۱۰۱ درس شانزدهم: آداب مطالعه

۱۰۴ بخوان و حفظ کن: به گیتی، به از راستی، پیشه نیست

۱۰۶ درس هفدهم: ستاره‌ی روشن

۱۰۹ بخوان و بیندیش: آوای گنجشکان

۱۱۴ نیایش: خدایا، جهان پادشاهی تو راست

۱۱۵ واژه‌نامه

پروردگار مهربان را سپاس می‌گوییم که در پی استقرار پایه‌ی ششم ابتدایی، توانستیم با تکیه بر مبانی تعلیم و تربیت اسلامی و نیز توجه به چهارچوب برنامه‌ی درسی ملی به بازنگری محتوای درس فارسی بپردازیم و کار تهیه، طراحی و سازماندهی ساختار و محتوای کتاب درسی و دیگر کارافزارهای آموزشی را به فرجام برسانیم. امیدواریم آموزش این محتوا، سبب شکوفایی استعدادهای نوآموزان و آینده‌سازان ایران اسلامی و رشد و بهبود فرایند آموزش عمومی میهن عزیزمان شود.

زبان فارسی، جایگاه و اهمیت بسیار ارجمندی دارد؛ چون از سوی هویت فرهنگی ما را سامان می‌دهد و از دیگر سوی، درگاه رفتن به دنیای آموزش و یادگیری دیگر علوم و فضایل است.

درس فارسی، پیام‌آور شکوه و جلال فکر و فرهنگ ایران اسلامی در طول روزگاران است؛ جوهره‌ی آثار حکیمان و فرزندانگن پهنه‌ی علم و ادب فارسی، همواره از سرچشمه‌ی زلال معارف باورشناختی دین اسلام و بن‌مایه‌های فرهنگی، مایه‌ور است.

بزرگان و ستارگان درخشان آسمان فرهنگ و ادب فارسی، همچون فردوسی، سعدی، مولوی، حافظ و ملاصدرا و...، حکیمان الهی و انسان‌های فرهیخته و دین باوری بوده‌اند که رگ رگ وجودشان از آن سرچشمه‌ها، بارور و سیراب شده و به همین سبب است که آثار این ادیبان و عالمان، روایتگر معارف قرآنی و ظرایف حکمی زبان و ادبیات فارسی است. زبان فارسی، روح ملت و جانمایه‌ی وحدت آفرین ایرانیان در سراسر عالم است.

برای اینکه آموزش محتوای کتاب فارسی پایه‌ی ششم به فراخور شأن و جایگاه درس فارسی و همسو با اصول و اهداف برنامه و انتظارات مولفان، انجام گیرد، توجه به نکات ذیل، ضروری است:

۱) رویکرد عام تدوین و سازماندهی محتوا و تألیف کتاب، شکوفایی فطرت الهی با تکیه بر نگرش فرهنگی – تربیتی است.

۲) رویکرد خاص آموزش محتوا بر مهارت‌آموزی یا آموزش مهارت‌های زبانی و فرازبانی، استوار است؛ به همین روی، همزمان به مهارت‌های خوانداری و نوشتاری و نیز مهارت‌های فرازبانی (تفکر، نقد و تحلیل) پرداخته‌ایم.

۳) بر پایه‌ی برنامه‌ی درسی فارسی، جهت‌گیری زبان‌آموزی از اول دبستان تا پایه‌ی ششم، حرکتی از زبان به سوی ادبیات است؛ به همین دلیل است که در فارسی اول دبستان، همه‌چیز در خدمت آموزش و یادگیری نشانه‌های زبانی (الفبا) است. هرچه از پلکان زبان‌آموزی، بالاتر می‌آییم به بار فرهنگی – ادبی آن افزوده می‌شود؛ یعنی در پایه‌ی اول، زبان، موضوع و هدف آموزش بوده است ولی در پایه‌های بالاتر مثل ششم، زبان گذرگاهی است برای رفتن به دنیای معانی و مفاهیم علوم گوناگون.

۴) این کتاب به قلمروی شفاهی زبان و به بیان دیگر به قلمروی دریافتی یا ادراکی زبان مربوط می‌شود؛ بنابراین، لازم است در فرایند یاددهی – یادگیری، عناصر و ریزمهارت‌های خوانداری (دیدن و گوش دادن انتقادی، بهره‌گیری از دیگر حواس ظاهری در پرورش ذهن و زبان، رعایت آهنگ، لحن کلام، تکیه، مکث و درنگ در خوانش متن و تقویت خواندن انتقادی) آموزش داده شود تا زبان‌آموز را پس از درک و دریافت درست به تفکر در لایه‌های زیرین متن درس و نقد و تحلیل وادارد.

۵) در تدوین این کتاب به موضوع تقویت فرهنگ مطالعه و کتاب‌خوانی، پژوهش، اندیشه‌ورزی و پرورش تفکر، نقد و تحلیل، و درک متن، توجه کافی شده است.

۶) در کتاب‌های فارسی از سه نوع خط استفاده شده است: خط نسخ یا خط خواندنی، دوم خط تحریری یا خط نوشتنی و سوم خط نستعلیق ساده یا خط هنری. خط خواندنی، خطی است که در کتاب‌ها و روزنامه‌ها استفاده می‌شود.

دانش آموز، دست کم می‌تواند این خط را در بخش‌های « بخوان و ببیندیش » ببیند. خط تحریری در متن درس آمده است تا دانش آموز، هنگام رونویسی آن را تمرین کند. خط نستعلیق ساده یا هنری نیز خطی است که شعرهای کتاب با آن، چاپ شده است تا دانش آموزان با دیدن آن با زیبایی‌ها و ظرایف آن، انس بگیرند.

۷ با توجه به اینکه امروزه در فرایند یاددهی — یادگیری، دانش آموز نقش فعالی دارد، توصیه می‌شود همکاران تا حد امکان از روش‌های فعال و پیشرفته در تدریس و آموزش کتاب فارسی بهره بگیرند. ایجاد فرصت‌های مناسب برای مشارکت دانش آموزان در فعالیت‌های کلاسی، باعث تقویت مهارت‌های گوش دادن، سخن گفتن، خواندن، نوشتن و اندیشیدن می‌شود.

۸ با توجه به اینکه اساس و پایه‌ی آموزش زبان فارسی بر تفکر و خلاقیت استوار است، انتظار می‌رود همکاران گرامی در کلاس درس به این جنبه و نیز تفاوت‌های فردی توجه کنند. برای تقویت خلاقیت بهتر است از پرسش‌های واگرا و باز پاسخ، استفاده شود و در پاسخ‌های ابداعی و خلاق دانش آموز از پیشداوری دوری شود تا مانع پرورش و شکوفایی گفتار و نوشتار خلاق آنان نشود.

۹ برای بهبود آموزش زبان فارسی در طول سال تحصیلی، بهتر است در آغاز سال، جلساتی با اولیای دانش آموزان برگزار شود و چگونگی کار با کتاب‌های فارسی برای آنان توضیح داده شود. این کار موجب آگاهی بیشتر خانواده‌ها از رویکردها، روش‌ها و ساختار کتاب می‌شود و در نتیجه، تعامل بین مدرسه و خانواده را ارتقا می‌بخشد.

۱۰ از آنجا که هر کاری به راهنما و دستورالعمل نیاز دارد، انتظار می‌رود همکاران محترم در تمام مراحل تدریس از مطالب کتاب راهنمای معلم و کارافزارهای آموزشی فارسی به خوبی استفاده کنند. کارافزارهای آموزشی درس فارسی برای پشتیبانی از محتوای کتاب فارسی تهیه شده است و به کارگیری اجزای آن هنگام تدریس، موجب آسانی کار، تحکیم و غنی‌سازی آموزش و یادگیری زبان فارسی می‌شود.

۱۱ درس‌های « آزاد » با موضوع فرهنگ بومی، فرصتی مناسب برای معلم و دانش آموزان است تا در محیط کلاس و با آرامش، با هم نوشتن را تمرین کنند. نوشتن درس آزاد به شما کمک می‌کند تا مفاهیم و مطالب ضروری متناسب با منطقه‌ی خود را با در نظر گرفتن فصول کتاب در کلاس درس طرح کنید. این انعطاف‌پذیری کتاب به شما فرصت می‌دهد تا کمبودهای احتمالی را جبران، و در برنامه‌ریزی درسی و تألیف بخشی از محتوای کتاب، مشارکت کنید.

۱۲ بخش « گوش کن و بگو » برای تقویت درک شنیداری دانش آموزان طراحی شده، متن‌های داستانی در لوح فشرده (کتاب گویا) و پرسش‌ها در کتاب فارسی آمده است. متن داستان‌ها را در کتاب راهنمای معلم آورده‌ایم تا اگر ابزار لازم، مهیا نبود، داستان در کلاس خوانده شود و دانش آموزان پس از گوش دادن به خوانش متن به پرسش‌ها پاسخ دهند.

۱۳ در ارزشیابی از این کتاب، مهارت‌های چهارگانه‌ی زبانی، تفکر و توانایی درک و تحلیل دانش آموزان در طول سال و در امتحانات رسمی پایان ماه یا پایان نوبت نیز مورد توجه قرار گیرد.

۱۴ ویژگی تلفیق آموخته‌ها و مفاهیم یادگیری ایجاب می‌کند تا در آموزش زبان فارسی به دیگر کتاب‌های درسی نیز توجه شود؛ به همین سبب، بسیاری از مفاهیم اجتماعی، هنری، دینی، علمی و حتی ریاضی در کتاب فارسی با استفاده از متن‌های گوناگون ارائه شده است.

سخن آخر اینکه رهنمودهای ارزنده‌ی شما همکاران ارجمند، همواره پشتوانه‌ی گام‌های ما و سبب استواری کارها خواهد بود. انتظار داریم ما را از یافته‌های علمی و آموزشی خویش، بی‌بهره نسازید.

گروه زبان و ادبیات فارسی، دفتر تألیف کتاب‌های درسی ابتدایی و متوسطه نظری

به نام آن که جان را فکرت آموخت

چراغِ دل به نورِ جان برافروخت
 ز فیضِ خاکِ آدم، گشت گلشن
 حق اندر وی ز پیدایی است پنهان
 بُرو از بهرِ او، چشمِ دگر جوی
 نشانی داده‌اند از دیده‌ی خویش
 همه عالم، کتابِ حق تعالی است

به نام آن که جان را فکرت آموخت
 ز فضلش هر دو عالم، گشت روشن
 جهان، جمله، فروغِ نورِ حق، دان
 خرد را نیست تابِ نورِ آن روی
 در او هر چه بگفتند از کم و بیش
 به نزد آن که جانش در تجلی است

شیخ محمود شبستری، گلشن راز

